

Gyökeres változtatás: a gyarapítási és a feldolgozási funkciók közös szervezetben

A The University of Southern Mississippi (USM) közepes nagyságú amerikai egyetem, amelynek tizenötezer hallgatója van, könyvtáraiban 29 könyvtáros és 44 főnyi technikai személyzet dolgozik. A gyarapítási és feldolgozási osztály összevonásával megalakult új bibliográfiai szolgálat hat könyvtárost, 18 egyéb szakembert és 12 diák önkéntest foglalkoztat. A részlegben belül hat kisebb csoport működik: a gyarapítási, a feldolgozó, a folyóirat-, az állományvédelmi, az online katalógus- és a besorolási adattári csoport. A gyarapítási keret évente 2,5 millió dollár, ebből átlagosan 500 ezret fordítanak nyomtatott és nem hagyományos dokumentumokra, a többit folyóiratokra. (Évente közel tízezer új címet rendelnek meg.)

A bibliográfiai szolgálat 2001 tavaszán jött létre a két részleg teljes integrációjával. Valójában 1993 óta a rendelés előtti katalógizálást a két részleg már együtt elvégezte. A feldolgozók keresték ki és exportálták a MARC rekordokat még azelőtt, hogy a gyarapítók összeállították volna a rendeléseket. Az USM könyvtárában az összevonást egy költségvetési válság kényszerítette ki, és gyorsan, néhány nap alatt hajtották végre. A feldolgozást egyszerűsítették: egyetlen részleget hoztak létre, amelynek vezetője a feldolgozó osztály korábbi vezetője lett. A szakirodalom szerint a hasonló átszervezések főbb okai legtöbbször a költségvetési megszorítások, a feldolgozásbeli lemaradások, vagy egy új integrált rendszer bevezetése.

Az összevonás célja a jelen esetben az volt, hogy a részleg tevékenységét összehangolják a pénzügyi évhez igazodó rendelési ciklusokkal, figyelemmel kísérjék a szállítók teljesítését, csökkentésük a szállítók számát, követni tudják a számlák útját, és növeljék a személyzet teljesítményét.

A technikai összevonás előtt elemezték és értékelték a munkafolyamatokat, adaptálták a CAPO módszert (cataloging-at-point-of-order, azaz a fel-

dolgozás már a megrendelésnél kezdődik), amely elsősorban a könyvtárban használt SIRSI Unicorn integrált rendszer gyarapítási modulját érintette. A megrendelést, az OCLC/CatMicroEnhancerrel történő feldolgozást és a monográfiák érkezését egy munkafolyamatban végzik.

Az új részleg munkáját statisztikai adatok alapján értékelték; kétszer 150 rendelési cédula adatait elemezték (ezek 1999 őszén, illetve 2001 őszén érkeztek, és a rendelési kérés kézhezvételének, a rendelésnek, a dokumentum beérkezésének és a számlázásnak az időpontját regisztrálták).

Az előkatalogizálást végző CAPO-csoport tagjai a következő feladatokat látják el:

- a rendelési cédulák dátumbélyegzése, válogatása és szűrése;
- előzetes katalógizálás;
- a rendelések előkészítése, elektronikus úton való továbbítása a szállítókhoz;
- a dokumentumok elektronikus érkeztetése, a számlák indítása;
- a gyarapodás vonalkódozása és felvétele az online katalógusba.

Korábban a deziderátumokat november, illetve február közepéig kellett az oktatóknak és a könyvtárosoknak leadniuk. A rendelés előkészületei mintegy két hónapig tartottak, így az őszi ciklusban összegyűlt megrendeléseket például legkorábban február végén vagy márciusban továbbították, és a dokumentumok május közepére érkeztek be.

Az átszervezés során igyekeztek kiküszöbölni mindenfajta párhuzamos, ismétlődő vagy szükségtelen munkamozzanatot:

- elhagyták az utolsó két évben megjelent művek adatainak ellenőrzését, mert azt a rendelési rendszer automatikusan elvégzi; a régebbi kiadású műveket egyedileg kezelik, mivel sok közöttük a már nem kapható dokumentum;

- ésszerűsítették a szállítók kijelölésének rendszerét, a megrendeléseket az egyetemi részlegek szerint csoportosítják, és a bevált szállítókat rendelik hozzájuk;
- bevezették, hogy bibliográfiai rekordokat a korábbi napi egy alkalom helyett kétszer (délben és éjszaka) töltik be a rendszerbe. A munkanapot azzal kezdik, hogy kikeresik kb. 50 cím MARC rekordjait, automatikusan adaptálják és exportálják azokat. A déli feltöltés után újabb 50 megrendelést készítenek elő hasonló módszerrel, amelyeket másnap reggel dolgoznak fel. Két könyvtártechnikus hetente akár ezer rendelést elő tud készíteni. Ily módon a rendelések legnagyobb részeinél az átfutási idő két hónapról néhány hétre csökkent. Ha ehhez hozzátesszük a szállítók teljesítési határidejeit, ami az esetek 80%-ában átlagosan 45 nap, a rendeléstől a szállítási szükséges idő elfogadhatónak tekinthető.

A CAPO-team minden tagja a megrendeléstől az érkezétségig minden munkafolyamatot elsajátított. Az elszámolást, a tételes rendeléseket és a postázást továbbra is tapasztalt munkatársak végzik, ők követik nyomon a költségvetési keretek alakulását is. A nyomtatott dokumentumok 90%-ánál az érkeztetést, a vonalkódolást és a rekordok összekapcsolását a bibliográfiai rekordok csekély módosításával el lehet végezni, a munkaigényes dokumentumokat egy erre kijelölt feldolgozó munkatárs veszi kézbe.

A team tagjainak munkaköri leírását módosították, és két újabb munkakört hoztak létre. A teamben a munka mennyiségétől függően 6-10 fő vesz részt. Rendszeresen tartott összejöveteleiken konzultálnak egymással, aminek következtében javult a kommunikáció és munkamegosztás. Az értekezleteken először az aktuális teendőket beszélnek meg, majd beszámolnak a munkák állásáról. A döntésekről, megállapodásokról jegyzőkönyv készül, amelyet a vezetők is megkapnak.

Az átszervezéssel elért eredmények:

- 30-60 nappal csökkent a rendelések átfutási ideje;
- a rendelés során kevesebben foglalkoznak egy-egy tétellel;
- kiküszöbölték a manuális és a párhuzamos munkákat;
- a számítógépes rendszerrel nyomon tudják követni a rendelések sorsát;
- a használók a megrendelt művek több mint 75%-ához három hónapon belül hozzájutnak.

/BRANTON, Ann – ENGLERT, Tracy: Mandate for change: merging acquisitions and cataloging functions into a single workflow. = Library Collections, Acquisitions, & Technical Services, 26. köt. 2002. p. 345–354./

(Hegyközi Ilona)

Könyvtári portálok fejlesztése

A számítógépes integrált könyvtári rendszerek (*Integrated Library Systems = ILS*) második nemzedéke, a könyvtári irányítórendszerek (*Library Management Systems = LMS*) után már nyakunkon a még újabb ciklus, a könyvtári portálrendszerek (*Library Portal Solutions = LPS*), még ha Magyarországról a kérdés igencsak távolinak tűnhet. Új termékekkel a fejlesztők az integráció még magasabb fokát célozták meg, hogy a digitális források, az e-tartalom elérését egyesítsék a hagyományos könyvtári állományokhoz való hozzáféréssel. A piacon 2002 nyarán kapható termékek áttekintését végezte el A. Cox (Loughborough University) és R. Yeates (City University, London) a nagy-britanniai akadémiai szféra szempontjából. A hagyományos könyvtári hordozóeszközök kezelése, olvasóhoz való eljuttatása sokáig elkülönült a teljes szövegű források, az e-könyvek és egyéb

digitalizált tartalmak kezelésétől. A bibliográfiai adatbázisokat csak generikusan, az adatbázis szintjén katalogizálták, a benne szereplő folyóiratok címeit nem volt értelme külön részleteiben elérhetővé tenni a korábbi OPAC-ban, mivel a használó még nem tudott a cikkek teljes szövegéhez hozzáférni.

Elektronikus források

Az elektronikus források fölvételét a könyvtári katalógusba szinte ellehetetlenítette a lelőhelyek gyakori változása, az URL rendkívüli illékonyága. A 856-os MARC-mező tömeges használatát, a változások folyamatos adminisztrálását hatékony eszközök hiányában a könyvtárak nem vállalhatták. Az e-tartalom katalogizálása ellen volt némi szak-